

рівня, але й таких властивостей робочої сили, як її мобільність, адаптаційні здатності, економічна культура; по-друге, саморозвиток якісних характеристик робочої сили становить об'єктивну потребу сучасного виробництва і є рухом вгору професійними і соціальними сходами; по-третє, процес формування, розвитку, руху робочої сили знаходить відбиток у категорії "якість робочої сили", що має не застиглий зміст, а модифікується і визначається динамікою економічного розвитку; по-четверте, узгоджені заходи на ринку праці і ринку освітніх послуг повинні зайняти чільне місце в реалізації державної політики зайнятості і професійної підготовки кваліфікованої робочої сили; по-п'яте, система безперервної професійної освіти, підготовки й перепідготовки кадрів в Україні в умовах розбудови соціально-орієнтованої економіки має бути не самоціллю, а засобом підвищення як матеріального, так і духовного добробуту населення.

Подальше дослідження і розвиток цієї проблеми повинні йти у напрямку, по-перше, розробки концепції державної системи освітньо-професійного ринку праці, створення якою дозволило б максимально знизити професійний дисбаланс між попитом ринку праці в кваліфікованих спеціалістах та їх підготовкою різними навчальними закладами. По-друге, визначення основних вад та принципів засад розвитку вітчизняної системи безперервної професійної освіти та підготовки кадрів з урахуванням передового світового досвіду.

Література: 1. Костенко М. Професійне навчання безробітних як засіб відновлення та розвитку трудового потенціалу // Україна: аспекти праці. – 2007. – №2. – С. 32 – 39. 2. Онікієнко В. В. Молодіжний ринок праці України: проблеми та шляхи рішення / В. В. Онікієнко, Л. Г. Ткаченко. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України; Український інститут соціальних досліджень, 2003. – 160 с. 3. Корчун М. Шляхи підвищення економічної активності та зайнятості молоді на ринку праці України // Україна: аспекти праці. – 2008. – №1. – С. 35 – 39. 4. Маршавін Ю. Професійна незайнятого населення та молоді як чинник досягнення професійної відповідальності попиту та пропозиції на ринку праці // Україна: аспекти праці. – 2008. – №2. – С. 20 – 24. 5. Маршавін Ю. Шляхи врегулювання професійно-кваліфікованого дисбалансу на ринку праці // Україна: аспекти праці. – 2006. – №1. – С. 26 – 29. 6. Васильчук Ю. Постиндустриальна економіка і розвиток человека // МЭ і МО. – 1997. – №9. – С. 74 – 86. 7. Спасенко Ю. Ринок праці кваліфікованої робочої сили: стан та умови ефективного розвитку // Україна: аспекти праці. – 2007. – №4. – С. 15 – 21. 8. Якобінчук В. Актуальні питання професійної підготовки кваліфікованих робітничих кадрів // Україна: аспекти праці. – 2008. – №8. – С. 40 – 45. 9. Супян В. Б. Сфера труда в США: новые тенденции // США: экономика, политика, идеология. – 1998. – №6. – С. 3 – 16. 10. Вишнева Н. Рынок рабочей силы в ретроспективе XX столетия // МЭ и МО. – 2001. – №9. – С. 52 – 61. 11. Варецька О. Соціально-економічне підґрунтя трудової міграції населення України // Україна: аспекти праці. – 2005. – №5. – С. 34 – 39. 12. Сидорович А. Соціально-гуманитарне образование в меняющейся России // Общество и экономика. – 1999. – №3 – 4. – С. 323 – 325. 13. Валентей С. Человеческий потенциал: новые измерители и новые ориентиры / С. Валентей, Л. Нестеров // Вопросы экономики. – 1999. – № 2. – С. 90 – 102. 14. Левченко О. Сучасна безперервна професійна освіта та підготовка кадрів в Україні: основні проблеми та напрями трансформації в контексті міжнародного досвіду // Україна: аспекти праці. – 2006. – №1. – С. 30 – 35. 15. Лісогор Л. Освітні детермінанти розвитку людських ресурсів в Україні // Україна: аспекти праці. – 2008. – №8. – С. 29 – 33.

Стаття надійшла до редакції
15.05.2009 р.

УДК 130.2

Стрижко В. А.

ФИЛОСОФИЯ В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРЫ XXI ВЕКА

Below is the brief information on recently held XXII Worldwide philosophy congress (Seul, 2008) and on philosophy analysis of modern society via view of participants of philosophical seminar in KhNEU.

Прошедшие тысячелетия после возникновения философии не могли ни отменить, ни ослабить значимость того круга вопросов и проблем, которые были ею очерчены. Этот круг, это проблемное поле философии могли только, хотя и медленно, расширяться и углубляться, что подтвердили последующие эпохи.

Особая роль и значимость философии в духовной культуре людей, во всей своей истории человеческой цивилизации, состоит как раз в ее способности выявлять, "высвечивать" и теоретически формулировать вопросы и проблемы универсального уровня – те, которые затрагивают всех людей без исключения.

В этой способности "увидеть" и "озвучить", "назвать", "поставить" реально существующую в действительности универсальную проблему или вопрос и заключается и сокровенная тайна, и предназначение философии как неповторимого феномена культуры, и в этом ее самодостаточность.

Современный этап развития общества в наибольшей степени обусловлен явлением глобализации, которое определяется аналитиками как многофакторный синергетический процесс по созданию глобальных экономических, финансовых, коммуникационных и информационных сетей. Именно такие сети, пронизывая все пространство Земли, интегрируют цивилизацию в единую целостную систему. Естественно, что это – главная объективная стратегическая тенденция, которая только прокладывает себе путь и сопровождается массой противоречий, неравномерностей, глубоких диспропорций, жесткого экспансионизма различных институтов более развитых стран по отношению к слаборазвитым.

Помимо различных (иногда волюющих) форм социальной несправедливости, характеризующих данный период, который вслед за М. Вебером можно назвать "дикой глобализацией", исследователи акцентируют внимание еще на одном важнейшем феномене современности – а именно – глубоком "тектоническом сдвиге" (В. В. Миронов), который произошел в сфере духовной культуры. Речь идет о том, что в условиях исключительно интенсивного формирования единого коммуникативного пространства Земли в силу целого ряда весомых причин возник и стал молниеносно распространяться принципиально новый глобальный не смысловой, а символический (картинный, клиповый, знаковый) язык и **такой же тип мышления**. В результате, духовное пространство общества стало быстро деформироваться под влиянием лавинообразно расширяющегося царства стереотипных рассуждений и действий, одинаковых стилей поведения, предпочтений, мнений и ценностных установок.

Сутью произошедших изменений стало то, что **коммуникация подчинила себе культуру** и приобрела неограниченные возможности **манипулирования сознанием большинства людей**. Наряду с уже известными и крайне обострившимися в настоящее время глобальными проблемами (ядерной, экологической, сырьевой, демографической, СПИДа, наркомании и др.) манипулирование сознанием превращается сейчас едва ли не в самую острую из них. Активно формирующийся в этих условиях "клиповый" "мозаичный" "бездумный" (М. Хайдеггер)

тип мышления и такой же тип личности – ее прямой и грозный результат, и он становится главной темой нашего времени.

При нынешних, а тем более все увеличивающихся будущих возможностях новейших информационных технологий, манипулирование (прямое и косвенное) сознанием любого Другого (личности, социального слоя, социальной группы и др.) становится уже делом техники и, конечно, делом горстки тех, кто управляет информацией. При этом культура в собственном смысле слова фактически исчезает, так как ее глубинное аутентичное содержание во всем богатейшем разнообразии как принципиально непередаваемое через картинку, клип, знак интенсивно вытесняется из духовной сферы.

Самым разрушительным, а скорее всего катастрофическим следствием отмеченного "тектонического сдвига" в современной культуре стало нарушение **существовавшей веками пропорции** между высокой и низкой (массовой) культурой.

Первая из них во всех своих проявлениях и формах (в науке, философии, морали, литературе, живописи, музыке, архитектуре, народном творчестве и т. д.) всегда была делом особо одаренных, исключительно талантливых людей (гениев), а также предметом восхищения, высокой целью, идеалом и редким удовольствием для остальных. Вторая – присутствовала в быденной жизни, имела статус повседневности и могла господствовать только в период шумных празднеств, народных гуляний, карнавалов и специально организованных шоу. В настоящее время мы наблюдаем повсеместное замещение первого элемента культуры вторым.

Сейчас мы живем в обществе, когда "стадный" (Ф. Ницше) "массовый" (Х. Ортега-и-Гассет) "одномерный" (Г. Маркузе) человек "самодовольный недоросль", даже не подозревающий о существовании жемчужин высокой культуры, из кошмарной утопии не просто "вышел на авансцену истории", но активно, а то и агрессивно стремится диктовать правила жизни, способ существования всей культуре. Главные ценностные установки такого типа личности и такого типа мышления – абсолютный меркантилизм (деньги – мерило всего), воинствующий аморализм, гедонизм, презрение к труду, чести, совести и ответственности, то есть к тем культурным архетипам, которые тысячелетиями оставались надежным фундаментом существования и развития человеческой цивилизации, а также мощной преградой к ее разрушению.

Под прямым воздействием таких ценностных установок индустрия отдыха интенсивно вытесняет продуктивные формы деятельности, реклама все изощреннее навязывает молодым поколениям мысль, что главная забота человека – это поиск острых развлечений, но отнюдь не творческий труд. Извечные моральные ориентиры разрушаются и попираются, а социальный статус ученого, инженера, мыслителя, да и просто совестливого человека, опущен до нельзя по сравнению с социальным статусом "вора в законе", всем известного коррупционера или высокооплачиваемого организатора политических шоу.

В таких условиях, помимо мировоззренческой, теоретико-методологической, аксиологической функций философии не могла не сформироваться еще одна, очень существенная ее функция, а именно алармистская (от англ. – alarm – боевая тревога, сигнал тревоги). То есть философия в современной культуре стала выполнять еще и роль **предупреждающего человека знания**. Предупреждающего о том, что он уже превысил своими разрушительными (промышленными, социально-политическими и идеологическими) технологиями естественные резервы и природу, и культуры.

Философия предостерегает, указывая, что если раньше уходили в Лету, бесследно исчезали только отдельные цивилизации, то сегодня ситуация изменилась коренным образом, и стала реальной угрозой трагических деформаций для всех без исключения людей, для каждого.

Предельная серьезность сложившейся ситуации стала основной причиной выбора главной темы очередного XXII Всемирного философского конгресса, который состоялся в Сеуле 29.VII – 05.VIII 2008 года. Она звучит так: "Rethinking Philosophy today" – то есть ключевым стал призыв-требование

переосмысления всего предыдущего видения, понимания, истолкования действительности во всех ее сферах: экономике, науке, морали, политике, эстетике, эпистемологии и т. д. – в целом в социуме.

Собравшиеся на Конгрессе (более 2000 участников из 88 стран мира; в Программе – 4 пленарных заседания, 4 симпозиума, 54 секции, многочисленные "круглые столы", философские форумы для молодежи, студенческие сессии, а главное – непосредственное заинтересованное общение представителей разных стран и континентов) сконцентрировали свое внимание на неотложной необходимости выработать более точное и более адекватное представление о современной глобальной картине мира, о действительном положении вещей во всех сферах общества сегодня.

Такая задача может быть решена только при радикальном пересмотре самой философией прежних, устоявшихся принципов, методов, подходов при интерпретации бытия во всех его многоликих проявлениях. В силу глубоких масштабных качественных перемен в динамике всемирной истории не может не меняться и философия.

В настоящее время как раз и происходит очень сложный во многом противоречивый процесс становления новой формы философии, отвечающей новым историческим обстоятельствам, что ярко продемонстрировал Конгресс.

Принципиально важным при этом является сохранение философией ее **объектной стабильности**. Это необходимо, потому что каждая новая эпоха, каждое новое поколение людей всегда встречается с теми же самыми вопросами, отношениями, связями, которые и составляют предмет философии ("мир – человек", "бытие – небытие", "знание – невежество", "возвышенное – низменное", "истина – заблуждение", "свобода – необходимость", "личность – государство", "я" и "не я", "абсолютное – относительное" и т. д.). И каждая личность, приобщаясь к этому осмыслению именно через философию, утверждает в мире как сознательное, моральное и эстетически чуткое существо. Как отмечал Н. А. Бердяев, "философия всегда была прорывом из бессмысленного, эмпирического, принуждающегося и насилующего нас со всех сторон мира к миру смысла". Разумеется, такое осмысление и такой прорыв осуществляются только потому, что философия уже сформировалась в человеческой культуре как систематизированное, логически упорядоченное, целостное теоретическое знание со своим собственным в принципе стабильным содержанием, внутренней структурой и специально выработанным категориальным (понятийным) аппаратом. Вместе с тем, перемены в методах, подходах, в глубине осмысления стремительно меняющейся действительности надели и они неизбежны.

Как заметил президент Международной федерации философских обществ (FISP) Питер Кемп (Peter Kemp), гуманистическое знание, которое привносит философия в культуру, может реально помочь противостоять конфликтам, несправедливости и угрозам современного мира, так как оно органично связано со спасительными векторами развития будущей транснациональной цивилизации.

Отрадно, что и в нашем вузе (Харьковском национальном экономическом университете), следуя более чем двадцатилетней традиции, удерживаемой кафедрой философии и политологии, состоялось активное и содержательное обсуждение проблем, связанных с повесткой дня XXII Всемирного философского конгресса.

Открытый в декабре философский семинар объединил в серьезной дискуссии не только преподавателей кафедры, аспирантов разных лет обучения, студентов, деканов ряда факультетов нашего университета, но и гостей из других вузов и просто думающих людей, небезразличных к жгучим проблемам современности. Вот основные темы подготовленных докладов: "О главной теме XXII Всемирного философского конгресса – Rethinking Philosophy Today" (аспирантка 2-го года обучения Мажник Лидия); "Проблема взаимоотношения общества, экономики и философии на XXII Всемирном философском конгрессе" (аспирантка 2-го года обучения

Митрофанова Анастасія); "Некоторые аспекты переосмысления проблемы человека на XXII Всемирном философском конгрессе" (преподаватель кафедры банковского дела – Лебедь Олеся); "XXII Всемирный философский конгресс как знаковое событие в культуре современного общества" (аспирант 1-го года обучения – Мандзюк Михаил); "Всемирные философские конгрессы в истории общества" (студенты 1-го курса факультета экономической информатики Дыга Константин и Мартынова Елена); "Философские знания и философская методология в конкретной научной работе" (аспирант 3-го года обучения Найпак Денис).

Акценты, привнесенные в эту дискуссию выступлениями заведующим кафедрой философии и политологии, канд. соц. наук О. Н. Кузем, докт. философ. наук, проф. В. Ф. Чешко, так же как и деканом факультета международных экономических отношений И. А. Поддубным, деканом факультета учета и аудита Г. Ф. Азаренковым и другими участниками семинара, отчетливо показали актуальность и своевременность такого рода творческих встреч.

Стаття надійшла до редакції
27.02.2009 р.

УДК 159.953.34:37

Ершов С. Г.

НАВЧАННЯ І ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ

An important role of memorizing in education is emphasized, the main psychological peculiarities of memorizing process are considered and illustrated by a number of examples; the recommendations for the implementation of the described methods are given in the article.

Процес навчання в навчальному закладі орієнтовано на підготовку в тій чи іншій предметній області фахівців, що володіють необхідними базовими знаннями, вміють застосовувати ці знання для конкретних професійних потреб, а також, у ряді випадків, на досягнення достатніх навичок використання цих умінь.

Існують різні способи передачі знань тим, кого навчають: від простого викладу матеріалу через лекцію в її різних модифікаціях до різноманітних форм самостійного вивчення, включаючи використання комп'ютерних систем штучного інтелекту, заснованих на базах знань. При цьому, кожен наступний етап навчання залежить від ступеня запам'ятовування й засвоєння інформації з попередніх етапів, що зв'язуються логічною послідовністю понять, смисловою взаємозв'язком, наростаючим обсягом досліджуваного матеріалу. Звідси зрозуміло, що ефективність навчання прямо залежить від того, як той, якого навчають, запам'ятовує й витягає з пам'яті необхідну інформацію. Використання викладачами наявних наукових розробок і рекомендацій із психології пам'яті [1] допоможе істотно збільшити обсяг досліджуваного матеріалу і якість його засвоєння. Тому важливо згрупувати та проаналізувати наслідки цих розробок, дати деякі приклади їх застосування і привести загальні рекомендації для поліпшення запам'ятовування матеріалу, що вивчається.

У теорії пам'яті відзначається значна роль асоціативних, смислових і структурних зв'язків у запам'ятовуванні.

Важливе значення має настановлення на запам'ятовування, що може впливати не тільки на самий факт запам'ятовування, але й на його тривалість.

У запам'ятовуванні істотну роль відіграють *емоційні моменти*. Емоційно забарвлений матеріал, за інших рівних умов, запам'ятовується краще, ніж матеріал емоційно незабарвлений.

У кожному конкретному випадку сильніше запам'ятовується те, що є для людини більш *актуальним*, більш *значущим*, викликає його безпосередній *інтерес*.

Існує *довільне й мимовільне запам'ятовування*, тобто запам'ятовування, що становить пряму мету дії людини, і запам'ятовування, яке відбувається ненавмисно у ході діяльності, що ставить собі іншу мету. Однак запам'ятовується, як й усвідомлюється, насамперед, те, що становить мету нашої дії. Тому, якщо матеріал включено у цільовий зміст даної дії, він може мимоволі запам'ятатися краще, ніж якщо при довільному запам'ятовуванні мета спрямована на саме запам'ятовування. Ненавмисне, мимовільне запам'ятовування можна побічно, опосередковано регулювати. Тому варто організувати навчальну діяльність так, щоб істотний матеріал запам'ятовувався людиною і тоді, коли вона зайнята по суті їм, а не його запам'ятовуванням.

Одним із центральних моментів у процесі навчання є *осмислення* досліджуваного матеріалу, виявлення в ньому причинно-наслідкових зв'язків, що прямо впливає як на його збереження в пам'яті, так і на зменшення інтенсивності забування. Міцність запам'ятовування осмисленого матеріалу значно вище, ніж при запам'ятовуванні безглузлого матеріалу. Так, експерименти показали, що, якщо в процесі безпосереднього відтворення той, хто заучує, намагається відновити матеріал, використовуючи при цьому, значною мірою, зовнішні асоціативні зв'язки, то, при більш відстроченому відтворенні, він опирається, головним чином, на зв'язки смислові.

Запам'ятовування в людей визначається їх *типом пам'яті*.

Перший тип пам'яті пов'язаний з тим, яка *сенсорна область* є найкращою основою для відтворення. Одні люди краще запам'ятовують зорові, інші – слухові, треті – рухові дані. Чисті типи зустрічаються рідко, звичайно спостерігаються змішані: зорово-руховий, рухово-слуховий, зорово-слуховий типи пам'яті. У більшості людей пануючими є *зоровий тип запам'ятовування предметів і словесно-руховий – при запам'ятовуванні словесного матеріалу*.

Пам'ять диференціюється й за *характером матеріалу*, що запам'ятовується *щонайкраще*. Гарна пам'ять на кольори може по'єднуватися з поганою пам'яттю на числа, і навпаки.

Пам'ять у людей також розрізняється за *швидкістю запам'ятовування, міцністю або тривалістю запам'ятовування, кількістю або обсягом запам'ятовування, точністю*.

Є тип пам'яті більш *безпосередній* і більше *опосередкований*, заснований на гарній організації навичок розумової роботи. Перший – по більшій частині, яскравіше, другий – міцніше. Перший, власне кажучи, – образний, другий – мовний.

Слід також зазначити, що особливості процесів запам'ятовування (швидкість, міцність та ін.) залежать від того, *хто й що запам'ятовує*, від конкретного *відношення даної особистості* до того, що підлягає запам'ятовуванню.

Існує сукупність прийомів, що полегшують зберігання, кодування й відтворення інформації з пам'яті, що називається *мнемонікою*. Серед них виділяються такі.

1. *Метод розміщення* включає:

ідентифікацію знайомих місць, розташованих послідовно; створення образів елементів, що підлягають відтворенню й асоційованих з місцями; відтворення шляхом "відвідування" цих місць, що служать ознаками для відтворення.

Істотним компонентом цього методу є формування образних асоціацій між добре відомими ознаками-підказками й елементами списку, що заучується. Відтворення полегшується при використанні добре відомого опорного списку, що виконує роль ефективного набору ознак (підказок) для відтворення списку елементів, які заучуються.

2. Мнемонічна система "*слів-вішалок*" або "списку вішалок" має кілька різновидів, але основна її ідея в тому, що лю-